

petar smajić

retrospektiva u galeriji likovnih umjetnosti
u osijeku, 1981.

bogdan mesinger

Rođen u Docu Donjem, kraj Splita, Petar Smajić — kao dječak i kao mladić — čuvajući blago, rezbari nožem figure u drvetu, nadahnjujući se folklorom epskom tradicijom. I herojskom, i sakralnom. Mitovima i nacionalnim, i kršćanskim. Pridružuju im se patrijarhalni i obiteljski motivi. Iz njegovih ruku izlaze konj i konjanik, Adam i Eva, otac i mati... Tako je već u početku zacrtao i izdvojio nekoliko motivskih krugova, kojima je samim činom oblikovanja pridao atribut trajnih, gotovo nadvremenskih i nadživotnih vrijednosti. To njegovu skulptorskom radu daje stanovitu pučku i kulturnu i funkcionalnu komponentu. Oblik ne služi sebi — ni u estetskom smislu — nego jednoj životnoj svrsi, koja je kulturnog karaktera. Figuroom konjanika na glavi gusala posvećene su gusle. Raspele je izraz kulta vjere. Portreti majke, oca, obitelji, više su izraz porodičnog kulta, više pojednostavnjeni simboli nego pravi portreti. I stoga su ti radovi zaista stvarani za jedan pučki oblik života, a ne za izložbe. Pojam autorstva ostaje umjetniku isto toliko stran koliko i pojam umjetničkog eksponata. Toj nesvjesnoj, drevnoj filozofiji stvaranja antropomorfnih i zoomorfnih oblika u drvetu Smajić će ostati vjeran do danas.

Nakon što je, tjeran neimaštinom, bio napustio Dalmaciju, Smajić se naselio u Slavoniji, u okolici Osijeka. Poslije stvaralačke — stvaralačke, moramo reći, ma koliko taj termin bio u ovom slučaju nepogodan — stanke od nekoliko godina, Smajić se vraća svom »rezbarenju« — kako ga sam naziva. Pod prelijom životnog iskustva prvotni motivski krugovi prošireni su još jednim — motivskim krugom rada, i onoga što je uz rad seljaka vezano. Javljaju se, uz vječne Adame i Eve, i pastiri, kopači, a uz njih ruralni anima-

listički motivi: bik, ovca, ro-
da...

Djelo Petra Smajića daleko je od likovne koketerije sve broj-
nijih današnjih naivaca. Kod
mnogih se među njima, naime,
pučkom izrazu pridružila i pro-
filtrirana i, naravno, modificira-
na likovna literatura — pone-
kad sve do nadrealizma — stvo-
rivši tako uz bok izvornoj i jed-
nu donekle bastardnu naivu.

Smajića nije zahvatila ta rafi-
nirana laž.

Statičnim stilom svojih izduže-
nih figura, pojednostavnjenih po-
nekad gotovo do kiparskog zna-
ka, on je stvorio jednu specifič-
nu ikonografiju, što mu također
izraz čini drevnim. Nepretencio-
zan, ne razumijevajući konven-
cije svijeta koji ga je povukao
u sebe — svijeta galerija, kata-
loga, svečanosti otvaranja, re-
klamerske buke monografija i
kritika — on je još i danas u
osnovi pučki rezbar: čovjek ko-
jega je život otrgao od zemlje i
kamena, i stvaralac figura koje
su mu otrgnuli sa gusala, da bi
ih pretvorili u samosvrhovite ki-
pove i stavili u vitrine; autor
čije je držanje toliko neautor-
sko, kao da se na otvorenju svo-
je izložbe i sam pomalo osjeća
ekspozatom. A to također, uz
samo djelo, čini ovu izložbu po-
tresnom, dramatičnom, problem-
skom i poučnom. Ona je susret
s jednim nesvakidašnjim dje-
lom, koje je zakoračilo u današ-
njicu direktno iz epskih vreme-
na. Ali ona je i suočavanje s pi-
tanjem smisla naših kulturnih
konvencija. Jer — ovi radovi i
njihova izložba dva su svijeta.
Nespojiva, uza sva naša nasto-
janja.

Taj paradoks, na žalost, kod ve-
ćeg dijela današnjih naivaca ne
možemo više osjetiti. A upravo
on potvrđuje izvornost ovoga
mitskog, hagiografskog plemena
skulptura, koje je dokoračalo
do nas, izišavši iz izvora dviju
čvornovatih ruku.

